

מועצה לשימור אתרי מורשת בישראל (נ"ר)
SOCIETY FOR PRESERVATION OF ISRAEL HERITAGE SITES

הגלילה - עלון מחוז הצפון של המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל

יוצא לאור על ידי ועדות גליל עליון, תחתון ואזור העמקים בשיתוף המכללה האקדמית תל-חי
גיליון מספר 22, אלול תשס"ח, ספטמבר 2008

המכללה האקדמית
תל-חי
לחברה, טכניקה ועיצוב

עם הגיליון

החולה, שהיה אחד מהמפעלים הגדולים של מדינת ישראל וסימן, יחד עם המוביל הארצי, את יכולתנו "לאלף" את הטבע לשירות התיישבותנו בארץ. נציין את היובל הזה במקבץ תצלומים מהמערכה על הייבוש, שהייתה עיקשת ואופטימית גם משום שתוצאותיה הקשות לנוף הגליל לא שוערו אז.
כל אלה, יחד עם כתבות בעוד מגוון של נושאים, הם "הגלילה" של היום. אנו מאחלים לכל קוראינו שנה טובה וחורף גשום, מוריק ופרחוני. מירב גרץ-רון

שומר" כזה, המקדיש את ימיו להצלמתם. בגיליון זה נספר על "הצריף הירוק" ו"צריף בן צבי" מפי מי שהיו חלק מהמאמץ המתמשך לשיקומם, ונביא גם כתבה של עיתונאי "הארץ" אלי אשכנזי, המסקר את תחום שימור האתרים ואיכות הסביבה בעיתונות ויש לו חלק חשוב בהבאת הנושא למודעות הציבור בארץ. גיליון זה הוא השלישי היוצא בשנת השישים למדינה, וגם הוא מעוטר בדמותו של שרוליק, שאומץ על ידי המועצה לשימור כסמלה השנה. שנת השישים היא גם שנת היובל להשלמת ייבוש

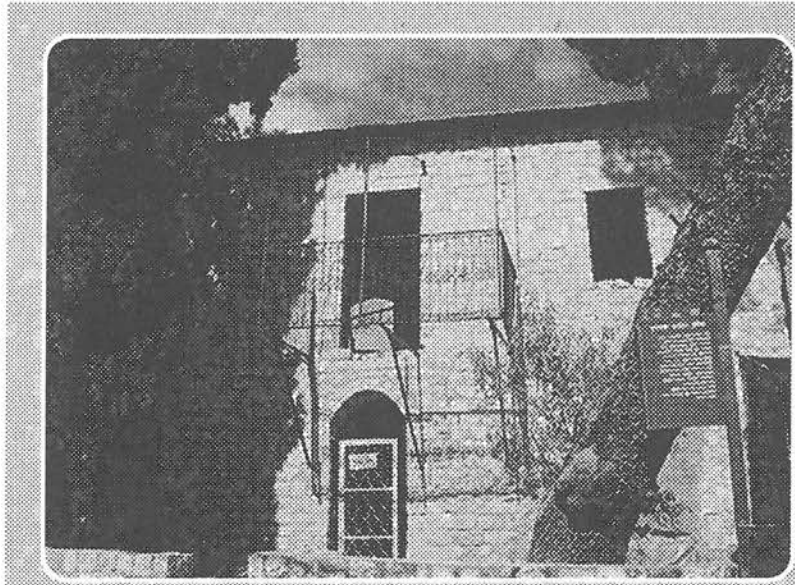
כמו רבים מאירועי השימור בארץ, מתבצע גם שיקומם של "הצריף הירוק" שליד כנרת ושל "צריף בן צבי" בבית קשת בזכות התעקשות ארוכת שנים של "משוגעים לדבר", השומרים על גחלת האתר ואינם מניחים לו לשקוע בתהום הנשייה. הם כותבים את סיפורו ההיסטורי, שולחים מכתבים ועצומות בקשר אליו, פונים לגופים שונים בבקשה לתרומות וסיוע ולא פעם סופגים זלזול והתנשאות. רוב האתרים המשוחזרים שעליהם מספר "הגלילה" לא היו מגיעים למצבם הנוכחי אלמלא היה להם "מלאך

מתי נבנה מלון שוורץ בראש פינה? אורי בירן

ת"ו. בבית מלון הזה אשר להאדון אלטער שווארץ נ"י בהמושבה ראש פינה, חדרים מרווחים והכל על הצד היותר טוב ונעלה, ובמחיר לא רב. האורחים הבאים אליו ישבעו רצון".

אלתר שוורץ, איש צפת וממייסדי ראש פינה, הקים במושבה את בית המלון הידוע כ"מלון שוורץ" - מבנה מוכרז לשימור העומד בשימונו בלב אתר השחזור של מושבת הראשונים. כותבים שונים תארכו את הקמתו

לשנת 1891, בהסתמך בעיקר על כתבה של מאיר טויבענהויז (טובנהויז) בעיתון "המגיד" מכת"ט בניסן תרנ"א (7.5.1891), שם תוארה התקדמות הבנייה בראש פינה, כולל הקמת "בית הכנסת אורחים". עם זאת, במחקר שערכתי לאחרונה איתרתי בארכיון הציוני המרכזי ובעיתונות התקופה מסמכים המאפשרים לקבוע בוודאות כי המלון הוקם עשר שנים מאוחר יותר, בשנת 1901.

צילום: אורי בירן

מלון שוורץ בתחילת שימור

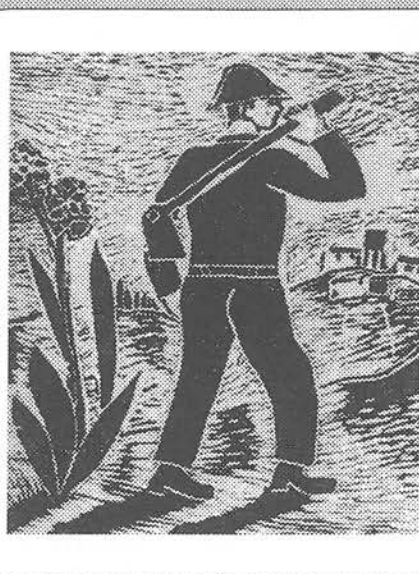
אלתר שוורץ עבד מ-1889 לערך בשירות פקידות הברון רוטשילד בראש פינה, כמוביל דברי דואר וכסף בין צפת למושבה. כשהעביר הברון את ניהול מושבותיו לחברת "יקא, בשנת 1900, פוטר רוב עובדי הפקידות בראש פינה, ביניהם גם שוורץ. המפוטרם קיבלו מענקי פיצויים לפי מספר השנים שבהן עבדו. בארכיון הציוני המרכזי מצאתי הסכם למתן הלוואה של 5,000 פרנק, שנערך בין אלתר שוורץ ליק"א בפברואר 1901. מפורטים בו תנאי החוזר, ומצוין כי מטרת ההלוואה היא הקמת מלון בראש פינה על ידי שוורץ. ב-14 בספטמבר 1901, עם סיום הבנייה, פורסמה בעיתון "חבצלת" מודעה בזה הלשון: "בית מלון הגליל - Hotel Galilea - בהמושבה ראש פינה

לשנת 1891, בהסתמך בעיקר על כתבה של מאיר טויבענהויז (טובנהויז) בעיתון "המגיד" מכת"ט בניסן תרנ"א (7.5.1891), שם תוארה התקדמות הבנייה בראש פינה, כולל הקמת "בית הכנסת אורחים". עם זאת, במחקר שערכתי לאחרונה איתרתי בארכיון הציוני המרכזי ובעיתונות התקופה מסמכים המאפשרים לקבוע בוודאות כי המלון הוקם עשר שנים מאוחר יותר, בשנת 1901.

אלתר שוורץ עבד מ-1889 לערך בשירות פקידות הברון רוטשילד בראש פינה, כמוביל דברי דואר וכסף בין צפת למושבה. כשהעביר הברון את ניהול מושבותיו לחברת "יקא, בשנת 1900, פוטר רוב עובדי הפקידות בראש פינה, ביניהם גם שוורץ. המפוטרם קיבלו מענקי פיצויים לפי מספר השנים שבהן עבדו. בארכיון הציוני המרכזי מצאתי הסכם למתן הלוואה של 5,000 פרנק, שנערך בין אלתר שוורץ ליק"א בפברואר 1901. מפורטים בו תנאי החוזר, ומצוין כי מטרת ההלוואה היא הקמת מלון בראש פינה על ידי שוורץ. ב-14 בספטמבר 1901, עם סיום הבנייה, פורסמה בעיתון "חבצלת" מודעה בזה הלשון: "בית מלון הגליל - Hotel Galilea - בהמושבה ראש פינה

בשמש היוקדת, חשופים לחום הלוהט של קיץ

הכחולים אינם מגלים את האנשים שמאחורי

2008, עובדים מועלי השימור של המועצה לשימור שכם אל שכם מאז הקמת המועצה. כמה קבוצות מפורזות בין האתרים שברחבי הארץ, רובן מורכבות מעובדים יוצאי חבר העמים, שהוכשרו על ידינו. הם עובדים במומחיות מפליאה בשיטות שחזור חדישות, ומבטיחים את שימורן של עוד פיסות מהיסטוריה שלנו לפני קום המדינה. למרות גילם

הבוגר הם עוסקים בעבודה פיזית קשה, לעתים סיופית מאד.

אני בטוח שרוב החולפים מדי יום ליד מבנים ששוקמו אינם יודעים כלל כי המשקמים הם חברי אותן קבוצות, הפועלות בתנאים כה קשים. קשה לנו להעביר את גודל המאמץ המושקע בהגשמת פרויקטים אלה, כי אפילו השלטים

ושיקום צריך יצחקי בשפך הירדן (ראו כתבתם של יצחק וירדנה יצחקי בהמשך הגיליון).

ביום האזכרה לעמי שמר נחנך שלט של המועצה לשימור בחורשת האקליפטוס, שהוחלט לקרוא על שמה.

ב-25 בספטמבר יתקיים בכוכב הירדן סימפוזיון "יום הידיד" לזכרו של וינגייט. האירוע, המשותף למועצה ולרשות הטבע והגנים, יהיה פתוח לקהל הרחב.

ב-28 בספטמבר נחוג את כניסת השנה החדשה במוזיאון בית המאירי בצפת. מוזמנים נאמני שימור וחברי ועדות השימור מרחבי הגליל.

ב-5 באוקטובר יתקיים בצפת יום עיון משותף לרשות העתיקות ולמועצה לשימור, יחד עם חמכללה האקדמית צפת. הנושא: העיר העתיקה צפת - שימור העבר לצד פיתוח העתיד.

ב-28 בנובמבר נחנך את צריף בן צבי בקיבוץ בית קשת, במעמד השר יצחק הרצוג וראש השדולה למען שימור אתרים בכנסת, ח"כ אורית נוקד (ראו כתבתו של יפרח חביב על תולדות הצריף בהמשך הגיליון).

כפי שסיפרנו בגיליון הקודם של "הגלילה" מתקדם פרויקט הקמת מרכז ההנצחה במצודת כוח, והוא נמצא כעת בתהליך של קבלת חיתוך בנייה.

נבחר פרוגרמטור לשיקום בית העם בנהלל.

האבנים המסותות, המונחות בסדר מופתי. טביעת ידם של עובדים יקרים אלה נמצאת בכל פינה בארץ. על כולם מנצח איש יקר מהמושבה כנרת, ארנון חפץ שמו, שניחן במנהיגות טובה וביחס אנושי להפליא לעובדיו. וממעל משקיף על כל אלה מהנדס המועצה לשימור, אהרון לויתן. לכולם שלוחה ברכת יישר כוח ותודה רבה. בעת כתיבת שורות אלה חל שינוי גדול

בתנאי החקסקה של העובדים, שעברו כולם לחיות עובדים קבועים. זה הוא הישג גדול של הנחלת המועצה, המוכיחה את רצונה לשפר ולקדם את המערכת.

ולחץ כמה אירועים חשובים במוקד הפעילות של מרחב הצפון:

חברת מקורות אישרה את תמיכתה בשחזור

טרומפלדור הערבי - שייח' עז א-דין אל-קסאם וראשית הטרור הפלסטינאי המאורגן

יגאל גרייבר

הראשונה שיום בוצעה רק ב-5.4.1931, כששלושה מחברי יגור נרצחו מהמארב. הרצח עורר הדים רבים בארץ, ובן גוריון השתתף בהלוויית והספיד את הנרצחים. בהמשך בוצעו פעולות דומות של אנשי אל-קסאם בחיפה ובעמק יזרעאל, שכללו לרוב ירי מהמארב לעבר יהודים וזריקת פצצות. הפעולה שהותירה את הרושם העז ביותר אירעה ב-22.12.1932, אז נזרקה פצצה לצריף של משפחת יעקבי בנהלל והאב יוסף ובנו בן השמונה דוד נרצחו. כמו אחרי הרצח ביגור התעורר גם אז זעזוע גדול ביישוב, משום שהובהר כי הערבים עברו לפוס פעולה חדש ובלתי מוכר. השלב האחרון בתוכניתו של השייח', הפתיחה במאבק מזוין, התרחש בראשית נובמבר 1935, כשיצא עם חלק מאנשיו לגלבו. הם התמקמו במערה שלידה מעיין קטן, בזמן שאל-קסאם עצמו גייס לוחמים בכפר זרעין. מפקד משטרת שאטה, סמל משה רוזנפלד, שהגיע למעיין כשדלק אחר אנשי הכנפיה שגנבו פרי הדר, נורה ונהרג במקום. אז החל המרדף הבריטי, שהסתיים כאמור במותם של אל-קסאם וחלק מאנשיו בעשרים

בחודש.

אל-קסאם נקבר בכפר בלד א-שייח' (היום בתחומי נשר). בהלווייתו השתתפו אלפים רבים ומברקי תנחומים הגיעו מכל רחבי הארץ, וגם ממלך סעודיה. חמישה חודשים לאחר מכן, ב-15.4.1936, נרצחו שני יהודים בדרך שבין שכם לטול כרם, אירוע שהצית את מאורעות 1936-1939.

לאחר מלחמת 1967, עם התחזקות הזרם הדתי המוסלמי בארץ, התעורר מחדש המיתוס של קסאם וקברו היה למוקד של עלייה לרגל. לעומתו - האתרים שבהם נרצחו אנשי היישוב, למשל "עיין הסמל", על שם משה רוזנפלד, עמדו

שנים רבות עזובים, ללא כל סימן למה שאירע בהם. בגיליונות הקרובים של "הגלילה" אספר על כמה מהם.

יגאל גרייבר הוא מורה דרך וחבר הנחלת העמותה לתולדות חיפה.

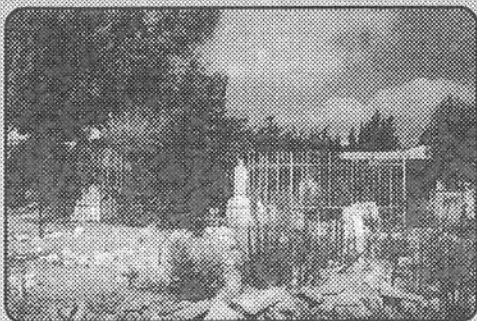
ב-20.11.1935, בעשר בבוקר, נהרג השייח' עז א-דין אל-קסאם מכדורי הצבא הבריטי, לאחר קרב הררי של כארבע שעות צפונית מערבית לעמק דותן, סמוך לכפר יעבד.

כשבועיים לאחר מכן, בישיבת מרכז מפא"י, ניבא דוד בן-גוריון: "זאת היא הפעם הראשונה שיש לערבים מעין תל חי... טרומפלדור הערבי...". ואכן, שמו של השייח' חוזר אלינו עד היום בשמות של מקומות, ארגונים וכלי נשק ערבים, כדוגמת טילי ה"קסאם" הנורים לשטחנו מרצועת עזה. אל-קסאם נולד ב-1882 בעיר גיבלה, במחוז לטקיה שבסוריה. הוא למד באוניברסיטת אל-אזהר, וכמורה ואימאם בעירו התגלה כקנאי דתי וכאדם צנוע המסתפק במועט. במלחמת העולם הראשונה התגייס לצבא העות'מאני ועבר אימונים צבאיים. כשפיו הבריטים את דמשק ב-1919, בעקבות הסכם סייקס-פיקו, ונסוגו דרומה, הוא ארגן קבוצת כפריים חמושים בהרי אנצאריה שבמערב סוריה, להילחם בכובשים הצרפתים. לאחר כמה חדשים של לחימת גרילה התפזרו הלוחמים ואל-קסאם,

שהצרפתים שפטו אותו בהיעדרו למוות, ברח לצידון. לחיפה הגיע ב-1921.

תחילה עבד כמורה בעיר, אך פוטר בגלל קיצוניותו הדתית ומונה ב-1925 כאימאם של מסגד "אל-איסתיקלאל", שבנייתו נשלמה אז. בתקופה זו עסק בהכנת תכנית לפעולה נגד הבריטים והיהודים. זו כללה, לאור נסיונו בעבר, ארבעה שלבים: א. הכנת הנפשות ב. הקמת תאים חשאיים וממודרים ג. הקמת ועדות (נשק, כספים, אימונים ועוד) ד. יציאה למאבק מזוין.

ב-1929 מונה אל-קסאם לרשם נישואים מטעם בית הדין השרעי בחיפה. בתפקיד זה הרבה לשהות בכפרי האזור, וניצל זאת למימוש השלב הראשון של תוכניתו. הוא היה אדם יסודי, שהקדיש לתהליך "הכנת הנפשות" זמן רב: כשפרצו מאורעות 1929 סירב להשתתף בהם, בטענה שאינו מוכן עדיין. הפעולה

חלקת הקבר של אל-קסאם בבית-העלמין בנשר

צריך העץ המתפורר שליד סכר דגניה היה בשבילי עוד מבנה חסר חשיבות בדרך לבית ירח או לטבריה, עד שלפני ארבע שנים הסב עמרי שלמון את תשומת לבי לסיפורם של הצריף ושל מרדכי יצחקי, שומר הסכר שהיה דמות מוכרת לאנשי הכנרת אך אנונימי לחלוטין לרוב העוברים במקום (קראו עליו בכתבה הבאה).

הסיפור ריתק אותי, והפך בתוך יום לכתבה בעיתון "הארץ" שבו אני עובד. לכאורה מדובר במבנה שולי, ללא הוד והדר או סיפור הרואי מתולדות הארץ, אבל בזכות מי שחיו בו, שמחת החיים שאפפה אותו והיותו חלק מהפסיפס האנושי של העמק, חשבת - וכמוני גם עורכי העיתון - שסיפורו ראוי להגיע לקהל הרחב. בקרוב, כך התבררתי, יוחל בשיפוץ הצריף. בשבילי זו דוגמה נוספת לאפשרות להביא בפני הציבור סיפור על שימור אתרים.

זה שלוש-עשרה שנים שאני עובד כעתונאי באזור הצפון, מתוכן חמש שנים ככתב המסקר את הצפון בעיתון "הארץ". שימור אתרים הוא בין הנושאים המרתקים אותי, אבל איך מחברים אליו את הציבור הרחב, ובעיקר את העיתונאי? הסיפורים ה"גדולים", כמו זה של חצר תל חי, הטמפלרים בתל אביב וכו', יתפרסמו תמיד; אבל כדי להציף את הסיפורים הקטנים יש לחפש כמה דרכים. מקרים שבקונפליקט הם לרוב מעניינים ועשויים למשוך תשומת לב, בעיקר כשמדובר במצבים של "טובים" מול "רעים", למשל של יזמים מול חלשים או של ממסד מול אדם בודד. באמצעות הסיפור המקומי אפשר ל"דחוף" נושאים עקרוניים, כמו בכתבה שפרסמתי

על "האכסניה הרוסית" בטבריה, שעסקה בדילמה של חרס ובניה מחדש. גם בסיפורים אישיים יש עניין. ניתן לכתוב על אדם ומבנה, כמו על נחום לוי מאלרואי, ששיקם את תחנת הרכבת ביישוב, או על אורחים "מהשורה" שלקחו יוזמה. כך מחיים, באמצעות סיפור של הדמות, את המבנה, וממחישים את הצורך בשימורו.

גם שימוש במסמכים אותנטיים עוזר להחיות סיפור (למשל כרטיס הטווחים של הנפוליאונצ'יקים באלומות; צניעותו של יצחק בן צבי ויומן בית הכנסת בכפר יחזקאל), וכן שימוש בתמונות מקוריות מימי תפארתו של הבית. פרסום כתבה בתאריכים עגולים (למשל שישים שנה לקרב הקשור במבנה מסוים), או בתאריכים הנקשרים בבניין לשימור או באנשים שחיו בו, מסייע גם הוא ביצירת עניין.

לשמחתי מאפשר לי עיתון "הארץ" לעסוק בשימור אתרים, כמו בנושאים נוספים שאינם בהכרח מתחום הכרוניקה והחדשות השוטפות. אך עם זאת - במבול הארועים החדשתיים השוטפים את ישראל צריך להתאמץ כדי לפרסם כתבות משולי החדשות.

בשנת השישים למדינה מתבקש לספר סיפורי שימור - למשל זה של הקרב על בית קשת, בהקשר של צריף בן צבי. ודוגמה נוספת הקשורה בבן צבי: ביום שבו נחשף סיפור הנשיא קצב הכנתי, ללא כל קשר, כתבה על הצריף. התבקש להכניס באותו יום לכתבה את ההשוואה בין הצניעות של בן צבי לאורחות חייו של קצב.

אלי אשכנזי הוא עיתונאי בעיתון "הארץ".

חורשת האקליפטוס, הגשר, הסירה והצריף האפור/ירוק...

יצחק יצחקי וירדנה נאיר-נר

גמענו בצמא כל מילה שטאמרה בחן עד שסולקנו החוצה מסיבות מובנות... סיבה נוספת לכינוסים אצלנו היה מטבחה המשובה של אמנו, שהמרקים והדגים שלה נודעו לתחילה. לימים התקיימו בצריף מסיבות רבות, בהן זרמו הקוניאק והעראק כמים. אחת לשבוע היינו חולכים עם כרית ושמיכה לראות סרט על הדשא של אחד הישובים הקרובים. כולם הכירו את הורינו ותמיד הרגשנו בבית.

עם השנים התמחה אבינו בדייג. הוא השתלב היטב גם באוכלוסייה הערבית בעמק ואהב מאד את הצריף ואת עבודתו. אנו, לעומת זאת, חשנו מבודדים ויוצאי דופן -

לא קיבוצניקים ולא מושבניקים ככל חברינו. אך את הורינו אי אפשר היה לעקור מהצריף האהוב עליהם. אמנו צבעה אותו כמו ידיה בירוק והרבתה לארח יידיים מאנשי העמק. גם הטלפון שהיה בצריף - היחיד כמעט באזור - היה שימושי מאד לכולם.

אבינו נפטר בשנת 1973 ואמנו ב-1977 - שניהם בצריף שליד

הכנרת. הם נחים על משכבם בבית הקברות של כנרת, לצד חבריהם. אנו תקווה ששיקום הצריף שכה אהבו יסתיים במהרה, והוא יהפוך לאתר תיירותי שוקק.

יצחק יצחקי וירדנה נאיר-נר הם ילידיהם של פרידה ומרדכי יצחקי

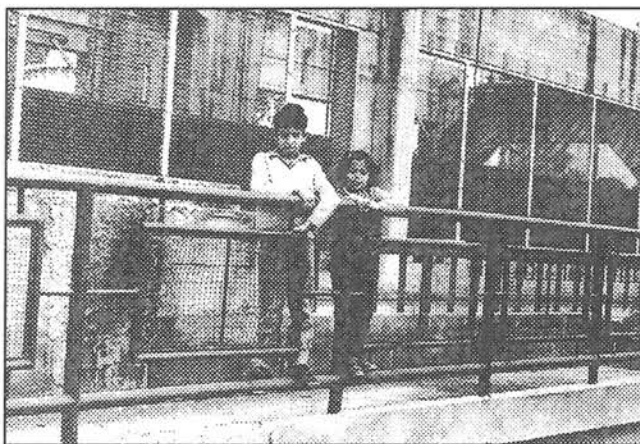
בחומת מגן, ואבינו היה לעובד חברת החשמל ואחר כך "מקורות". אנו, הילדים, התחנכנו עד לאחרי מלחמת העצמאות בקבוצת כנרת. נשארנו שם בימי העוצר הבריטי, או שנסגרנו בצריף עם הורינו. אנשי הצבא הבריטים היו משליכים לנו מזון מעבר לגדר, ולפעמים קיבלנו גם קופסאות שימורים, שהיו אז מעדן נדיר. אבינו ניצל את קשריו הטובים עמם ונהג להעביר ל"הגנה" מידע שמסרו לו. בתקופת מלחמת העצמאות הרבו הסורים להפגין את הסכר, ואנו חיפשנו מחסה מתחת לרהיטי הבית. כשפנו הנשים והילדים מעמק הירדן לחיפה פונונו גם אנו עם אמנו, ואבינו נשאר על משמרתו למרות שהצריף נפגע

לאחרונה, ביוזמת המועצה לשימור, תחליטו חברת החשמל וחברת "מקורות" לשקם ולשמר את "הצריף הירוק" שעל סכר כנרת-דגניה. הצריף ממוקם בין שתי הקבוצות השיתופיות הראשונות בארץ, על אפיק הירדן, ולמרות הוויכוח מה הוא האתר שעליו כתבה נעמי שמר בשירה הידועה, אנו - ילדי משפחת יצחקי - בטוחים שהתכוונה לגשר שלידו הוא עומד. זאת אנו מנחילים גם לדור ההמשך במשפחתנו. עובדה היא שהסירה היחידה ששטה אז בירדן, במורד הגשר ובסמוך לו, הייתה זו שבנה אבינו, מרדכי יצחקי, כמו ידיו, וששימשה דייגים רבים וכן את צעירי כנרת, שדגו בעורתה מדגי הירדן והכנרת לקומיצינים שנהגו לערוך בצריף המשפחה.

הורינו, פרידה ומרדכי יצחקי, גרו מ-1945 בצריף האפור, שלימים הפך לירוק. אבינו עלה מהקווקז, ולאחר נדודים בארץ התיישב בביתניה תחתית והיה שומר שדות רכוב. מאוחר יותר היה "גפיר" במשטרת המנדט, גשש בפלוגות הלילה של וינגייט ואיש אחזקה של מחנה החלוצים בביתניה. אמנו עלתה מרוסיה ונקלטה ב-1932 בקבוצת כנרת. ב-1935 הם נישאו והביאו אותנו לעולם.

עם הקמת המפעל בנהריים הוסט הירדן מנתיבו המקורי באזור דגניה ועל נתיבו החדש נבנה סכר כנרת-דגניה. בצריף האפור שהוקם בסמוך לו גר שומר-מפעיל בשם טריפון, ועם פרישתו התבקשו הורי, שגרו אותו במושבה כנרת, לעבור לצריף ולהפעיל גם את סכרי הירדן והירמוך האחרים, באזור אשדות יעקב. היה זה תפקיד רב קשיים ואתגרים, בשל חשיבותו האסטרטגית של הסכר למפעל בנהריים ולעמק הירדן הדרומי כולו.

עברנו לצריף, שהוקף בצדדיו המזרחי והמערבי

יצחק וירדנה יצחקי בילדותם

בחפזות. סופר לנו כי הסורים ניסו להקים גשר מעל הירדן כדי לחצותו, אך הוא פתח מיוזמתו את הסכר ווריימת המים מנעה מהם לממש את כוונותיהם.

הצריף, שעמד במקום מרכזי, שימש שנים את מפקדי העמק לפגישות מטה, שאנו הילדים

רבות נכתב על גיבורי "בר גיורא" ו"השומר" אלכסנדר זייד, יחזקאל חנקין, מרדכי יגאל וחבריהם. פחות סופר על הנשים - נשות השומרים, שהיו נועזות ומסורות, ולחמו למען העם והלאום לצד בעליהן ובזכות עצמן. ברצוני לספר כאן על מעשה אחד של סבתי, ציפורה זייד, ולהביא בפניכם מכתב שכתבה לנציב העליון הבריטי.

ביולי 1938 נרצח סבי, השומר אלכסנדר זייד, ליד ביתו. "אין לי טענה נגד איש. גורלו הוא. היה מוכן לגורל זה בצאתו לעבודה ולשמירה יחיד. לילה לילה, עשרות שנים...", כתבה סבתי לנציב העליון בדצמבר אותה שנה. "לא בכיתי ביום מותו ולא טענתי נגד מישהו, אף לא נגד רוצחיו. גורלי הוא".

מה הרקע לכתיבת המכתב? כדי להבין זאת עלינו לחזור שלוש שנים אחורה, למה שאירע כשאנשי אגודת השומרים אבטחו חריש ראשון ביישוב קוסקוס-טבעון. ערבים מהסביבה פתחו בקטטה ויידו אבנים בטרקטוריסט, והשומרים שהגנו עליו פתחו ביריות. ערבי צעיר נהרג והמשטרה הבריטית אסרה שלושה שומרים והעמידה אותם לדין. יצחק חנקין בן העשרים וארבע, הצעיר שבהם, לקח על עצמו את האשמה ונידון לעשר שנות מאסר. הוא היה בנו של יחזקאל חנקין, מראשוני "בר גיורא" ו"השומר", וגדל אצל ציפורה ואלכסנדר

האלום באידיבות טלי זייד-רווח

כבנם מאז נתייתם מאביו בגיל שש. מאסרו דיכא מאד את סבי ולא נתן לו מנוח. הוא חיפש דרכים לשחררו אך כל השתדלויותיו לא נשאו פרי. והנה, בעצם הלווייתו של אלכסנדר מצאה סבתי הזדמנות לנסיון נוסף לשחרר את יצחק. עוד בטרם נקבר בעלה ביטאה את בקשתו האחרונה באוזני עו"ד חוטר ישי, שבא לנחמה. "חשבתי שנתבלבלה דעתה", כתב העו"ד, אבל ציפורה ידעה מה רצונה. חודשים ספורים לאחר הרצח התייצבה אצל חוטר ישי עם המכתב לנציב העליון, וביקשה שיעבירו לידי. במכתב סיפרה על בעלה, על דרכו החלוצית, על אופיו ועל יחסיו עם השכנים, וציינה כמה יחל לשחררו של חנקין הצעיר. היא אף הוסיפה "עובדה" שסברה כנראה כי יש בה לחזק את טענותיה: יצחק

"חתן הוא לבתנו כוכבת", כתבה, וזו נותרה כעת ללא אב וללא חתן. בקשתה נשאה פרי ויצחק שוחרר: כשנה לאחר שיגור המכתב היה אדם חופשי. כמה שנים מאוחר יותר היה זה הוא שנקם את רצח זייד והרג בשליחות ההגנה את הרוצח קאסם טאבש. כך השיגה סבתי לא רק את שחרורו של "חתנה", אלא גם נתנה לו הזדמנות לנקום את רצח האדם שאהב. על כך נאמר: אשת חיל מי ימצא...

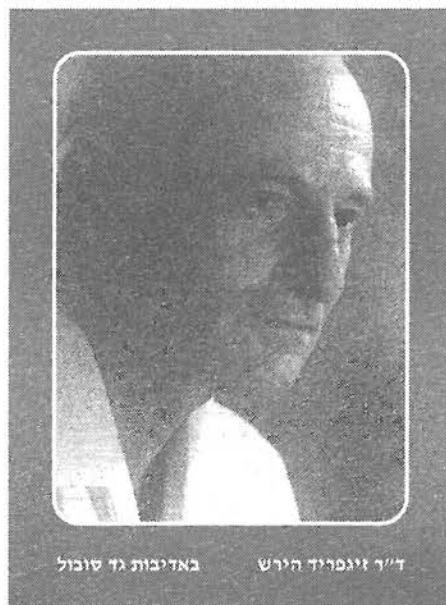
טלי זייד-רווח, נכדתם של ציפורה ואלכסנדר זייד, מדריכה סיורים בבית זייד.

גבעות זייד וכפר תקווה גד סובול

קיבוץ גבעות זייד הוקם בשנת 1940 על ידי בוגרי "מקווה ישראל", צעירים מדרום אמריקה ומשפחת זייד, ונקרא על שמו של אלכסנדר זייד. ב-1955 מנה הקיבוץ 80 חברים, אך היו לו בעיות רבות והתברר שאין בו עתיד כלכלי. קבוצה גדולה של צעירים עברה לקיבוץ אור הנר, וגבעות זייד התפרקו ב-1958 וניטשו.

המקום נותר פרוץ, עזוב ומוזנח, כמו רבים מהאתרים שעליהם מספר "הגלילה". לשמחתנו נמצא לו לבסוף שימוש הולם, כשעל חורבותיו קם ב-1964 הכפר החינוכי "כפר תקווה". את המקום יזם והקים הארגון ד"ר זיגפריד הירש (1899-1987), איש עקשן וקשה-עורף, אידיאולוג חינוכי נון-קונפורמיסטי. הוריו היו רחוקים מציונות, והוא הצטרף ללא ידיעתם לתנועת נוער יהודית ואחר כך למד חקלאות. לארץ עלה לראשונה ב-1921 עם חבריו שייסדו את "קבוצת הצביי", אך שב לגרמניה להשלמת לימודי הדוקטורט ועלה שנית ב-1930. עם עלייתו החל ללמד בביה"ס לבנות של חנה מייזל, בביה"ס המקצועי בנהלל ובכדורי. מ-1936 ניהל את מחלקת ההתיישבות של "רסקו" ולימד במכון וולקני ברחובות, שם נישא לחנה, אלמנה שאחת מבנותיה נזקקה למסגרת חינוכית מיוחדת. הנערה הוכנסה למוסד פרטי בקריית עמל, והירש החליט להקדיש את עצמו להקמת "כפר עבודה" למוגבלים. ב-1962 יסד אגודה בשם

"תקווה", שבה תמך בין השאר פרידריך נוטהאקר, שעמד בראש ארגון סעד נוצרי-גרמני (לימים ארגון "צדקה", שתולדותיו נחקרות בעבודת הדוקטורט שלי). ידידי ישראל בשוויץ ובגרמניה תמכו כספית וארגונית במיזם, חברת "רסקו" ערבה לו ואיחוד הקבוצות והקיבוצים בראשות סנטה יוספטל תרם את 450 הדונם ואת המבנים תמורת לירה אחת.

ד"ר זיגפריד הירש באדיבות גד סובול

בפברואר 1964 החל הכפר לפעול, כשהוא כולל (בניגוד להנחיות אק"ם ומשרד הרווחה) אוכלוסיה מעורבת של בעלי מוגבלויות, המקיימים אורח חיים רגיל ככל האפשר ומקבלים הכשרה לחיי עבודה מועילים. באותה שנה התאחדה אגודת "תקווה" עם אק"ם, וביחד הקימו חברה בשם כפר קנדי בגבעות זייד על שם גיון קנדי, שגם אחותו הייתה בעלת צרכים מיוחדים. ממשלת ארה"ב אף מימנה מחקר על הצלחת הכפר בשיקום ילדים באמצעות עבודה חקלאית. ב-1966 פרשה אק"ם מן השותפות וד"ר הירש יסד חברה ציבורית שעם חבריה נמנתה גם ציפורה זייד. מתנדבים חברי "צדקה" שיפצו את הכפר, ועם הזמן הובאו מגרמניה גם טרקטור ועגלה, מחרשה ומשדדה, מסגריה ונגריה, מטבח, מכונת כביסה, כלי סניטציה ומכשירי חשמל שונים. כיום מתגוררים בכפר תקווה כ-200 דיירים בגילאי 20 עד 74! הדיור מותאם לצורכיהם ומאפשר הזדקנות במקום ופתרון למצבים סיעודיים. צוות הכפר מונה כ-85 עובדים ועמם כ-20 מתנדבים מהארץ ומחו"ל. ראוי שנלמד מניסיון זה כיצד לשמר אתרי התיישבות ותיקים ולצקת בהם תוכן וחיים חדשים.

גד סובול הוא היסטוריון, נאמן שימור אתרי מורשת באשקלון.

אני איש בית קשת מחודש יולי 1950 ועד עצם היום הזה, ומעורב אישית בהצבת צריף עלי הנוכחי על רצפת קודמו, כשהובא לכאן בקיץ 1951.

הייתי בן עשרים כשבאתי לבית קשת, ומיד צורפתי לצוות ההדרכה של חברת הנוער הראשונה בקיבוץ, שנעריה היו ברובם יוצאי בולגריה. בבואי נוכחתי לדעת שאין לחברת הנוער לא מועדון ולא כיתות לימוד, וראשית דרכנו הייתה בחדר ליד מחסן הבגדים של הקיבוץ. לשמחתנו התגייסה עליית הנוער, למרות הצנע והקיצוב, והקימה צריף חדיש לתפארת ובו מועדון וחדר לימוד ומאור, וחדר לספרייה הקיבוץ ומחסן בגדים משותף לילדי בית קשת ולנערי חברת הנוער. תחילה הוקם יסוד רחב ידיים שאורכו כשישה-עשר מטרים ורוחבו כחמישה וחצי. הוא מוקם רחוק ממגורי החברים והנערים בעת ההיא, לפני שהמחנה הישן של הקיבוץ עבר למיקומו הנוכחי.

נהנינו לרדת לראות כיצד מתקדמת הבנייה, והקצב היה מדהים! בתוך תקופה קצרה עמד הצריף המפואר וההדור, שנראה לנו כפלא העולם השמיני, על תילו. כמי שחינך בני נוער עשרות שנים ראיתי מבני חינוך נבנים - אך לחוויית השיעור הראשון בכיתת הלימוד המפוארת שנחנכה בצריף החדש לא היה אח ורע.

חורף 1951 הגיע, וחיתולי התינוקות נתלו לייבוש במחסן הבגדים שבצריף, מול תנור נפט. לנו -

בני הנעורים והצוות הצעיר - לא היה קר ולא נזקקנו לתנור. בסוף אותו חורף אירע המקרה: בעוד אני מספר לחניכי על בעלת האוב בעין דור, שמענו קריאות לעזרה ממחסן הבגדים. שלחתי אחד מהחניכים לבדוק מה קורה, ותוך דקה

באדיבות "אתרים"

שמענו זעקה מחרידה: "שריף!!! הבנתי שבתוך שעה קלה יהיו צריף העץ, הבגדים והספרים למאכלת האש, ואנחנו נימצא במלכודת הלהבות. מיד הוריתי לנערים להשאיר הכל ולקפוץ מהחלונות המערביים והם, כעשרים במניין, זינקו כחץ מקשת החוצה. להבה אדירה החלה לעלות ואני האצתי בהם להתרחק במעלה הגבעה.

הצטופפנו בחבורה נרגשת בשיפולי הגבעה וצפינו במחזה הבלהות. איש מאתנו לא הוציא הגה מפיו. תוך כמה דקות לא נותרה מן הצריף המפואר, על 90 המטרים הרבועים שלו,

מרפסתו, הבגדים שבו, הספרים ורהיטי הכיתה - אלא שכבת אפר עבה. "איך אומרים בעברית למה שראינו?" שאל אותי אחד החניכים. "מחזה נורא הוד", עניתי.

תוך שעה התברר כי חיתול אחד, שנתלה מול התנור, החל לבעור. אחד הנערים שזינק לשם ראה דלי מלא עומד בפינה ושפך אותו ללא היסוס על האש, אלא שהדלי הכיל נפט... כיוון שכך, נותרנו ללא כיתה, ללא מועדון, ללא ספרייה וללא מחסן לבגדי הילדים. עם סיום לימודיה של חברת הנוער קיבל בית קשת קבוצה נוספת, כצו התקופה. הנערים למדו זמנית בבית האימון לאפרוחים והמצב היה בלתי נסבל. לעזרתנו נחלצו יצחק ורחל בן צבי, שתרמו לנו את הצריף שבו נולד בנם עלי, חבר הקיבוץ שנהרג במלחמת העצמאות. הצריף תאם במידותיו את קודמו כמעט במדויק, ומאז הקמתו שקק חיים במשך שנים רבות. חברות נוער נוספות הותחנו בו, ואחריהן כיתות ההמשך של בית קשת וסטודנטים מאמריקה. בסוף 1952 נבחר בן צבי לנשיא המדינה, ומאותו רגע קיבל הצריף מימד נשיאותי. לימים נפתח בו סטודיו לציור והוקמה תחנת רדיו לחובבים. כל השנים הללו השתמשנו בספרי ספרייה עלי הקטנה, כשספריית הקיבוץ שכנה בבית קבע שהוקם לזכר ספי כספי. בתחילת שנות השמונים עוד התנוסס הצריף לתפארה וציפה להתחדשות, אך רק בשנה האחרונה החלה מלאכת שיקומו, העומדת להסתיים בקרוב.

הסופר יפרח חביב הוא חבר בית קשת.

הבאהאוס של צפת

רבקה אמבון

ההכרזה על תל אביב כאתר מורשת תרבות עולמית, בזכות מקבץ מרשימים של בתים בסגנון הבינלאומי, הפנתה את תשומת הלב לעוד מבנים רבים

מסוג זה הפזורים ברחבי הארץ. המבקר ברחובה הראשי של צפת, רחוב ירושלים, יבחין בחלקו הצפוני בבנין שכמו נבנה להמחשת הז'אנר: קווי מתאר פשוטים ונקיים, מרפסות מעוגלות, חלונות "מדחום" לאורך חדר המדרגות, היעדר סימטריה. הבניין נבנה בשנים 1935-1936, כאגפו החדש של מלון הרצליה הוותיק הנמצא ממול, מעבר לרחוב. הבעלים, חנה וזאב פרל, יזמים ועסקני ציבור מרכזיים בצפת, בחרו לבנותו בסגנון העדכני ביותר של אותם ימים - סגנון מודרניסטי שרק לכאורה סתר את הבנייה המסורתית בעיר. הם השתמשו כנראה בתוכנית קיימת שהובאה מתל אביב, הקבלן היה אדם בשם ברול מצפת ו"סולל בונה" ביצעה את הבנייה. עד מהרה הפך החלק הזה של מלון הרצליה למשכנם המועדף של קציני משטרה וצבא בריטיים. בקומת הקרקע נפתח מועדון ומשקאות, שיחות ומשחקי חברה היו חלק בלתי נפרד מהבילוי בו. בחסות אווירת השעשועים

הזו הסתירו הבעלים לא פעם בירכתי הבית "מבוקשים" כמנחם בגין. לימים, עם דעיכת התיירות בצפת, נמכר מלון הרצליה: מבנה האבן הישן, על עצי הזית העתיקים שבגנו, נמכר לתנועת

חב"ד, המחזיקה בו מכון לימוד לחוזרים בתשובה ולמתגיירים, והאגף החדש, שבו עסקינן, נמכר למשפחה צפתית המפעילה בו חדרי אירוח. הבניין הולך ומתפורר, הן בחיצוניותו והן בפנימיותו, כתוצאה מתחזוקה גרועה. כיום הוא שוב עומד למכירה ועתידו אינו ברור.

מה שהיה רחוב פייסל ונקרא כיום רחוב ירושלים מהווה עדיין מרקם עירוני בעל אופי מיוחד, המספר את סיפורה של צפת בתקופת המנדט. לצד הזנחה של שנים ושילוט פרוע מסתתרות פנינים של בתים וסיפוריהם, ומזה שנים מתקיימות שם נגיסה והחרבה של הישן לטובת בתי דירות חסרי כל ייחוד וקשר למרחב. במלון הרצליה, הבאהאוס של צפת, מהדהדים ימים רבי עלילה ותעוזה. מעל במה צנועה זו אני קוראת להתחיל את שימור הפרק הזה בתולדות העיר בהגנה על המבנה מפני דורסנות נדל"נית. אני מודה לעצמונה וקסמן-שבתאי לבית פרל על המידע.

רבקה אמבון היא חברת מערכת "הגלילה", אוצרת מוזיאונים היסטוריים וחוקרת תולדות צפת.

תהלוכה צבאית שנערכה בצפת מזו שבת אחה"צ למורגלות מלון הרצליה.

צילם וואל גלנבוגן, ששירת בסוף שנות השלושים כצלם משטרה בצפת. באדיבות בנו, מוט"ק קשת.

לאחרונה החליטה המועצה האזורית גליל עליון לקיים סקר של אתרים לשימור בקיבוציה, ובחרה בי, כחברת ועדת השימור של המועצה, לנהל אותו. באמצע יולי התקיים יום עיון לנאמני השימור ונציגי הנהלות הקיבוצים, בו הוצגו מטרות הסקר, דרכי ביצוע ועוד כמה נושאים חשובים. לשמחתנו השתתפו ביום העיון כשלושים נציגים מקיבוצי האזור - רכזי בניין, אדריכלים וחברים בעלי עניין, ובמיוחד שמחנו לראות ביניהם גם צעירים. אנו מקווים שההתעניינות הזו תוביל לפעולות שימור בקיבוצים ולמעורבות של הציבור הקיבוצי בנעשה בתחום זה.

הברורה של המועצה האזורית, יש היום בכל קיבוץ נאמן שימור, המרכז את הטיפול במקום ומסייע לוועדה. הסקר תוכנן ימפה את האתרים לשימור, ובסופו נמליץ להשקיע בפיתוח חמישה מהם ובחפיכתם לאתרים חיים ומושכי קהל.

ביום העיון שקיימה המועצה הרצו אלדד שהם, מהנדס הוועדה המקומית, על היבטים משפטיים של שימור אתרים; האדריכלית יעל סיוון-גייסט מהמועצה לשימור על תפקידי המועצה ועבודתה, והאדריכלית רוני פלמוני מדגניה, מומחית לשימור בקיבוצים, שהציגה דרכים לשילוב מבנים לשימור בתכנון ארוך הטווח של קיבוצים.

קיבוץ דפנה, 1939

נערך סקר דומה, אולם מאז חלו שינויים רבים במבנה ובחזקתה של הקיבוצים, ועמם השתנה השימוש במבנים שסומנו ולא פעם השתנתה גם צורתם. בזכות המודעות הגוברת, יחד עם פעולתה הניכרת של המועצה לשימור ועמדתה

מורשת היא ועדה סטטוטורית שכל מועצה מקומית או אזורית חייבת להקים. הוועדה בגליל העליון, בראשות אמנון לוין מחולתה (מנהל חצר תל חי), יזמה את הסקר כדי לפתח על בסיסו אתרים חדשים ואטרקטיביים מתוך

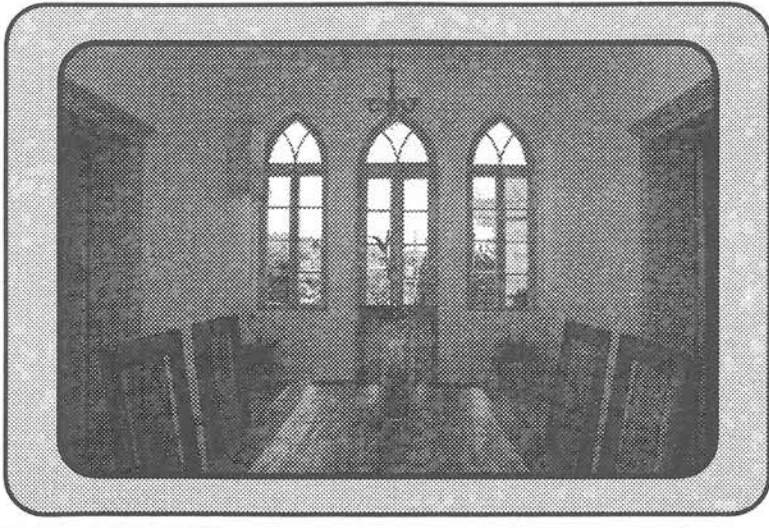
עו"ד תורה שרייבר מכפר גלעדי היא חברת מליאת המועצה האזורית גליל עליון וועדת השימור של המועצה, ויזמה וניהלה את שימור "רחוב הלולים", הרפת הישנה ורחבת הסליק בקיבוצה.

אכסניה חדשה בנצרת - אל-מוטראן

מעוז ינון

השוק, את המסעדות ואת בתי האירוח שלה. יותר ויותר אנשים מגלים את העיר, החבויה ברכס ההרים שבין עמק זרעאל לבקעת בית נטופה, ובחרים לבקר בה. לצד המסעדות המפורסמות והאתרים ההיסטוריים והדתיים, מצטרפת אכסניית "אל מוטראן" לעוד ועוד בתיים עם סיפור מיוחד, העוברים שיפוץ ושחזור ויוצרים את חוויית הביקור הכוללת בעיר. אנו מזמינים את קוראי "הגלילה" לבקר בנצרת ובי"אל מוטראן", וליהנות מהבית היפה. פרטים אפשר למצוא גם באתר האינטרנט www.al-mutran.com.

מעוז ינון הוא יזם תיירות.

בימים אלה נפתחה בנצרת אכסניית "אל מוטראן גסט האוס", באחד הבתים היפים והבולטים ביותר בעיר העתיקה, ששופץ בקפדנות רבה. המבנה משקיף אל כיכר אל-מוטראן, היא כיכר הבישופ (סאחת אל מוטראן), ונמצא סמוך לשוק המפורסם ולמסעדות העיר הפופולריות. הביקור באל-מוטראן הוא חוויה ייחודית המאפשרת הצצה לעבר, אל חייהם של עשירי ראשית המאה העשרים בנצרת או באחת מבירות אירופה העתיקות. אחוזתו של הבישופ היווני-אורתודוקסי הראשי של הגליל, הנמצאת ליד האכסניה, והפעמונים המעטרים את גג ביתו יחד עם דגל יוון המתנופף ברוח, מעצימים את החוויה.

עד לפני כמה שנים היה הבניין ביתה של משפחת קטוף, משפחת יהלומנים ותכשיטנים ידועה. כמקובל בבתי האמידים שנבנו במאה התשע-עשרה, מאופיינת קומת הקרקע בארכיטקטורה עות'מאנית ובשתי הקומות העליונות ממוקם האולם המרכזי - סלון גדול שסביבו חדרי השינה. בחזית הסלון יש חלון בן שלוש קשתות, שממנו יוצאים למרפסת ציורית עם נוף רחב ידיים. מגג הבניין אפשר להשקיף מקרוב על העיר העתיקה, על בזיליקת הבשורה ועל הר הקפיצה. כל אלה יוצרים הרגשה של "ארץ אחרת", ויחד עם הכנסת האורחים המפורסמת של תושבי נצרת הופכים את המקום לחוויה ייחודית בנוף התיירות בארצנו.

היזמים של שיפוץ הבית והפיכתו לאכסניה הם אמיר ואימאן זועבי, כלכלן ורואת חשבון מנצרת, ואני, שמנהל בנצרת את "פאוזי עאזר איין", אכסניה בבית משופץ שכבר קנתה לה שם בעיר ומחוץ לה. אנו מאמינים ששילוב הכוחות שלנו יתרום רבות לפיתוח התיירות בנצרת ולשיקום העיר העתיקה. נצרת חווה בימים אלה התעוררות: תיירים ממלאים את סמטאות

המאבק נגד הרס גן הילדים הראשון בראש פינה

גל אוחובסקי מנחה את האירוע

"אנו חיים, אכן, בתקופה חומרנית, מופרטת ונהנתנית - ובכל זאת קשה לקבל כפשוטה את העובדה שכל כך הרבה זמן וכל כך הרבה אנרגיות צריך להשקיע במאבק, בחסות המועצה לשימור אתרים - להצלת הגן העברי הראשון

ובית הספר העברי הראשון. ... אינני נכנסת לטיעונים של חברי המועצה, ביניהם גם טיעונים רציונליים וכלכליים, וזה מפני שכל הנושא בשורשו נמצא בתחום שהוא למעלה מהרציונל הכלכלי ... ונוגע בתחום הציוני שמעניק משמעות ותכלית לכל קיומנו פה. ... ואשר לכם, ידידי הממשיכים לעמוד על המשמר במסירות נפש - עליכם כבר אמרו חז"ל: כל מה שישראל מסרו את נפשם עליו התקיים בידם."

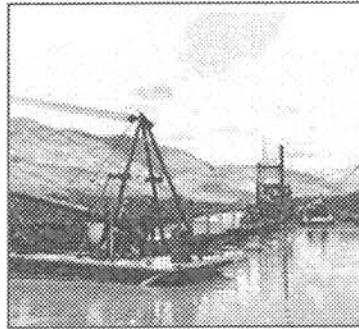
בראש פינה התחילו ללמוד "עברית בעברית" כבר בשנת 1885, ואת גן הילדים בנו המתישבים במו ידיהם ב-1886. בשנים האחרונות מנהלים תושבי המושבה והמועצה לשימור מאבק נגד הכוונה להרוס את מבנה הגן, השייך

לאגודת אכסניות הנוער, ולהקים במקומו אכסניה. ב-31.8.2008 התקיים בגן הברון בראש פינה "הפנינג הצלה" בהשתתפות אמנים, אנשי ציבור וצאצאים של משפחות המייסדים, יחד עם מאות מתושבי המושבה. את האירוע ארגנה קבוצת פעולה בשם "ועד תלמידי כל הדורות בראש פינה להצלת גן הילדים הראשון בארץ-ישראל", יחד עם המועצה לשימור. להלן קטע מהדברים שנשאה באירוע חברת הכנסת לשעבר גאולה כהן:

"קריית החינוך" בראש פינה בסוף המאה התשע-עשרה

חמישים שנה לסיום ייבוש החולה

אתר האינטרנט "נוסטלגיה אונליין" הוא מיזם איטרנטי רחב לשימור התרבות הישראלית. הוא עוסק בתקופה שבין 1950-1980 ומתעד חפצים, משחקים, תחביבים, אוספים, וגם את התמימות שאפיינה את החיים בארץ אז. זה הוא "ארגו החול של הזכרונות הנעימים שלנו", כותב עורך האתר. יש בו מאות נושאים ואלפי מושגים ודימויים ויזואליים של החוויה הישראלית. האתר מזמין גולשים לצרף אליו חומרים אישיים, והוא מקיים גם מרכז מידע בתחומי ההיסטוריה והתרבות הישראלית ומפיק מגזין אינטרנט חנימי בשם "כובע טמבל". לפרטים: www.nostal.co.il.

שירת העמק במשטרת נהלל

המועצה האזורית עמק זרעאל והמועצה לשימור מקיימות סדרת ערבים מוזיקליים חווייתיים במשטרת נהלל, בהנחיית חוקר הזמר העברי עופר גביש. המפגשים הקרובים:

11.9.2008 - **על הגורן בליל לבנה, שירי אהבה בעמק.**

2.10.2008 - **שוב נתחיל מחדש, שירים על התחלות חדשות.**

פרטים על המפגשים אצל ענת יוניוס, מנהלת אתר משטרת נהלל, בטלפון 04-6415073.

משק שוורץ בשנות השלושים

ועדת השימור של המועצה האזורית גליל עליון החליטה לאחרונה לקדם את הטיפול בשימור גבעת נעמה - משק שוורץ, שבלב עמק החולה.

מחדף הספרים שלי יוני גדעוני

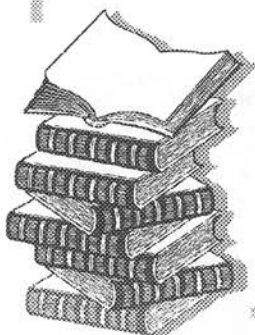
אחרי 37 שנים אני מאת אלון גיל. הוצאת ידיעות אחרונות וספרי חמד, 2008.

הפעם אני חורג ממנהגי לעסוק בספרים בעלי אופי "מדעי", ובוחר ברומן מיוחד - אחוזת דגיאני, של הסופר הצעיר אלון חילו. למרות שזו יצירה ספרותית, היא מבוססת בחלקה על חומר אמיתי מראשית חייו בארץ של מיודענו - חיים מרגליות-קלוורסקי, שהשתמר בארכיון הציוני המרכזי. אחד הדברים המיוחדים בספר היא התמונה שהוא מצויר של יפו והאזור הסמוך לה בשנים 1895-1896 - תמונת הנוף והאדם כאחד. בנוסף, הוא כתוב בעברית אותנטית לזמן ולמקום, וזה הישג מרשים של הסופר.

חיים מרגליות-קלוורסקי

אחוזת דגיאני היתה חווה חקלאית ששכנה לא רחוק מאזור מרכז עזריאלי של היום, ועובדה על ידי אריסים. הייתה זו חווה משגשגת עם תנאים להתפתחות עתידית. הספר מספר על הרומן המתפתח בין בנו של בעל האחוזה, נער שיש לו בעיות נפשיות קשות, לבין קלוורסקי, שעלה לארץ זה עתה עם אשתו וחמד לעצמו את החווה החקלאית וגם את אמו האלמנה של הנער. יש בספר ביטוי רב למתח היהודי-ערבי ואבחנות מעניינות על סיבותיו ושוורשיו. מופיעות בו דמויות היסטוריות שונות, ובזכות כל אלה, כמו גם בשל הסיפור המרתק, אני ממליץ עליו מאד.

יוצא לאור על-ידי ועדות הגליל העליון והתחתון ואזור העמקים של המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל והמכללה האקדמית תל-חי.
 כתובת המערכת: המועצה לשימור מבנים ואתרי התיישבות, משטרת נהלל, ת.ד. 865, רמת ישי, 30095.
 טלפון: 04-6415073, פקס: 04-6514540, דוא"ל: merav1806@gmail.com.
 עורכת: מירב גרץ רונן. חברי המערכת: ענת יוניוס, עמרי שלמון, שמעון צפרייר, נדב קלר, עלי כהן, בצלאל רינות, יוני גדעוני, רבקה אמבון. נדפס בדפוס י.ט.כ. מגדל העמק, טל' 04-6540243.